

camí o ruta de pas difícil o treballós, usual també en l'àrab llevantí d'Espanya: «*mas'â*» «via» pl. *masa'î* (RMA. 186, 627.12. És un «nomen instr.» de l'arrel *sa' y* «ire» (RMA 118, que ell descabdella en totes les formes (*nas'â*, *sa'it*, *sa'iy* etc.); Dozy (Suppl. I, 656a1f. etc.). en dóna cites de cerimònies religioses que es feien a la Meca, des de l'*Aqâifa*, però, advertint que no era 'camí en general', sinó algun camí difícil, cf. la definició de Boqtor: «travail, peine qu'on prend»; Lane (1307*b*) el troba amb el matis de «act of running together with working» (en el Hariri), «a means of attaining honour», «a good endeavour» en el *Qamûs* etc.; i altres accs. secundàries («pâturage» en el *Qartâs*: Dozy).

En conclusió: en l'àrab val. s'especialitzà en el sentit de 'via per on l'aigua passa treballosament': en efecte els sistars solen tenir un reixat, que alhora dificulta i distribueix el pas de les aigües cap a llur destinació especial; i d'altra banda detura el pas de la brossa i del fang.

També es devia usar antigament en el Sud del Principat, en aquelles zones a on encara es troben densament els noms d'origen aràbic, com el Baix Penedès: *Les Masses*, nom d'una finca en una zona ben regada, com és el te. d'Els Monjos, i ben conreada des d'antic (perquè és per on passava l'estrada romana, com indica P. Giró en 1^a *Assembl. Comarc. Penedès-Òdena*, p. 115).

Altres DERIV. i CPTS. *Font de la Massada* te. Catí (XXVIII, 104.5) probt. d'un plural vulgar feble *al-mas'ât*. > l' *A(l)massat*, > *La Massat canviat en *La Massada*, a causa de l'article de forma femenina.

Les Massadores te. de Culla (XXIX, 64.10): probablement de *mas'â ad-dûr* 'la via dels edificis'.

El Massero NP que recullo a Peníscola (XXVII, 197.18), que pogué ser el d'un sequier encarregat de vetllar pel bon funcionament d'una 'massa de sèquia'.

Massafrets, V. Massal-

MASSAL- o MASSA-

Compostos del mot aràbic *manzal* 'hostal, estatge, alberg'.

El mot aràbic és un derivat de l'arrel *nzl* de l'àr. comú (i de sempre) 'baixar de cavall o de vehicle', 'fer parada en un lloc'; com s'exposa en *Disert. y Op.* de J. Ribera (II, 314-17); i en els meus estudis de *BDC* XXIV, 72, i *EntreDL* III, 161ss. Partint, però, del sentit d'hostal («hospiciu: *manzib* RMA. 197, 247), passà també a significar «morada», «morada en un lloc: *ménzib* *Palc.* 315a2); i la seva vastíssima fixació en la nostra Península ens fa sospitar que, partint de la idea d'estatge s'havia arribat a un sentit més

vague i ampli, com el de llogaret o veïnat.

M'hi ajuda el fet que observo també en els noms tunisencs, on són freqüents els noms de pobles com *Menzel Temîm*, *Menzel Bu-Zalfa* (que feren un paper en la lluita mundial de maig 1943), *Menzel Cemil* 'poble formós'; i després en fer-se els tunisencs independents, han canviat el nom afrancesat *Ferryville* en *Menzel Burgibâ*, posant-li el nom de llur polític nacionalista; i canviant el fr. *ville* en l'àr. *ménzel*, canvi revelador que per a ells *ménzel* no és 'hostal' sinó 'caseriu' o 'vileta'; és una evolució semàntica comparable a la de l'oc. *ostal* 'casa, residència', i a la del ll. VILLA 'mas'>'vila'.¹

15 Passem a exposar els compostos concrets, per ordre alfabètic

1) *Massafrets*, paratge del te. de Pinós, a l'extrem Sud del Solsonès (XLVI, 104.27).² Com que en aquesta latitud ja comencen a aparèixer alguns arabismes toponímics (la línia del riu Sió era front de batalla encara en el S. XII, i som a poca distància dels arabismes *Calaf* i *Almenara*), sospito que es tracta de *Manzal -al-sabrîğ* 'l'hostal de l'estanyol' o 'safareig', amb haplologia de *al-al*, i *-freigs* > *-frets*, com *faigs* pron. *fâîs* o *boigs*, pron. *bôîs*; i després *-ets* > *-ets*, quan en lloc de *feits* (FACTOS) es digué a *fets*. Diferent de *Masfret*, explicat a l'art. *Freita*.

2) *Massalari*, llogaret i tossalet en te. Tavernes de Valldigna: dissimilació de *Massalali*. Cpt. de *manzal* amb el NP *'Alî* que reculava l'accent a la vocal penúltima, llarga, segons la norma de l'àr. vg.; com ja he indicat a l'art. *Alî* i en *BDC* XXIV, 72: és el nom d'un mas vell i important, i de la gran vall que baixa del quadrifini amb Favareta, Alzira i Benifairó cap a l'Est (XXXI, 174.11, 25,175.1, *JGC* 3^o25x39^o5). Ja apareix *Masalali* te. de Tavernes, com a poblel morisc, en els censos de 1527-1602, amb 10, 13 i 10 cases respectivament (Lapeyre, p. 40), i amb la grafia *Maçalali* en el de 1609, amb 22 cases (Reglà, p. 119).

3) *Massalatava* (oït *masalatâva* a Callosa, com a pda. rural (XXXIV, 184.16); i Salvà, *Callosa d'En S. I*, 106-; < *manzal at-tâba* 'l'alberg del joc de pilota' (*tâba* > cast. *taba*: *DECH* V, 351a45ss.). Nom interessant per a la història dels costums valencians, que mostra com és d'antic en aquesta terra, i la predilecció per aquest joc, que ja data dels temps dels moros o almenys dels moriscos. És prop del límit amb Polop.

4) *MASALAVÉS*, poble de la Rib. Central del Xúquer. Pron. *masalabés* allí mateix, 1935, però és lloc de parlar apitxat, on s'ha confós *v* / *b*, mentre que a Xàtiva sento *masalavés*. No altrament en les meves enqs. de 1962 (en el poble, XXXI, 77-84).

MENCIONS ANT. No figura en el *Rept.* de 1238. Sembla ser (no evident) el lloc esmentat en un doc. de 1272 que Mtz.Fdo. resumeix: «Confirmación a